

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت

دانشکده تربیت
رشته مشاوره و راهنمایی
پایان نامه کارشناسی ارشد

رابطه سبک‌های فرزندپروری با سخت‌رویی و جهت‌گیری مذهبی فرزندان

استاد راهنما

حجت الاسلام و المسلمین دکتر رضا مهکام

استاد مشاور

حجت الاسلام و المسلمین دکتر محمدرضا بنیانی

نگارش

هادی طیبی پور

اسفند ۱۳۹۷

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت

بسم تعالی

صورت جلسه دفاع پایان نامه

باتأییدات خداوند متعال و با استعانت از حضرت ولی عصر (عجل الله تعالی فرجه)

جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد جناب آقای بادی طیبی پور رشته: رابطنانی و مشاوره

تحت عنوان: رابط بک های فرزند پروری با سخت روی و جهت گیری مذهبی فرزندان

با حضور استاد راهنما، استاد مشاور و هیأت داوران در موسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت در تاریخ ۱۳۹۷/۱۲/۲۵ برگزار گردید و پایان نامه

ایشان با کسب نمره به عدد: ۱۶.۵ به حروف: نوزده و نیم با درجه عالی پذیرفته شد.

نام و نام خانوادگی	مرتبه علمی	امضاء
مدیر گروه: حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای دکتر محمد رضا احمدی	استاد	
استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای دکتر رضا مهکام	استاد	
استاد مشاور: حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای محمد رضا بنیانی	استاد	
استاد داور: حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای دکتر محمد رضا جهانگیرزاده	استاد	
نماینده تحصیلات تکمیلی: جناب آقای مصطفی زارعی		

امضاء داوران آیینی
مهرشاد آیینی

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت

دانشکده تربیت
رشته مشاوره و راهنمایی
پایان نامه کارشناسی ارشد

رابطه سبک‌های فرزندپروری با سخت‌رویی و جهت‌گیری مذهبی فرزندان

استاد راهنما

حجت الاسلام و المسلمین دکتر رضا مهکام

استاد مشاور

حجت الاسلام و المسلمین دکتر محمدرضا بنیانی

نگارش

هادی طیبی پور

اسفند ۱۳۹۷

بسمه تعالی

تعهدنامه اصالت پایان نامه

اینجانب هادی طیبی پور فرزند حسن متولد ۲۸/۰۶/۱۳۶۱ به شماره شناسنامه ۲۱۰۹ صادره از قم به شماره دانش پژوهی ۹۴۱۱۱۰۱۱ رشته مشاوره و راهنمایی متعهد می‌شوم که مطالب مندرج در این پایان نامه حاصل کار پژوهشی اینجانب است و دستاوردهای پژوهشی دیگران که در این زمینه از آنها استفاده شده است مطابق مقررات ارجاع و در فهرست منابع و مآخذ ذکر گردیده است.

این پایان نامه قبلاً برای احراز هیچ مدرک هم سطح یا بالاتر ارائه نشده است. در صورت اثبات تخلف (در هر زمان) مدرک تحصیلی صادرشده توسط مؤسسه از اعتبار ساقط خواهد شد.

نام و نام خانوادگی دانش پژوه

امضاء

بسمه تعالی

حقوق مادی و معنوی پایان نامه

چاپ و انتشار پایان نامه‌های تحصیلی دانش پژوهان مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت بیانگر بخشی از فعالیت‌های علمی پژوهشی مؤسسه است.

اینجانب هادی طیبی پور دانش پژوه رشته راهنمایی و مشاوره مقطع کارشناسی ارشد، متعهد می‌گردم موارد ذیل را در خصوص حقوق مادی و معنوی پایان نامه‌ام با موضوع،

رابطه سبک‌های فرزندپروری با سخت‌رویی و جهت‌گیری مذهبی فرزندان

رعایت نمایم و در صورت تخلف از موارد ذیل، کلیه تبعات حقوقی آن بر عهده اینجانب خواهد بود؛

- در صورت اقدام به چاپ پایان نامه، مراتب را قبلاً به‌صورت کتبی به معاونت پژوهش مؤسسه اطلاع دهم و در صورت تمایل مؤسسه به چاپ پایان نامه به صورت کتاب، اولویت با مؤسسه خواهد بود.
 - در صورت موافقت معاونت پژوهش با چاپ پایان نامه به‌صورت کتاب توسط دانش پژوه، در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه) عبارت ذیل چاپ گردد،
کتاب حاضر حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد در رشته مشاوره و راهنمایی است که در «سال ۱۳۹۷ در مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت به راهنمایی حجت الاسلام والمسلمین آقای دکتر رضا مهکام و مشاوره حجت الاسلام والمسلمین آقای محمدرضا بنیانی از آن دفاع شده است».
- به منظور غنی سازی منابع و مآخذ کتابخانه مؤسسه، دو نسخه از آن به کتابخانه و دو نسخه نیز جهت بهره برداری به معاونت پژوهش اهدا خواهد شد.
- نام و نام خانوادگی دانش پژوه

امضا

تقدیم

این اثر ناچیز به وجود مقدس و نورانی حضرت بقیه الله الاعظم ارواحنا له الفداء که دلهای
عالمیان مشتاقانه در انتظار ظهور سراسر خیر و برکت اوست، تقدیم شده و از خداوند منان رضایت آن
نور مقدس را خواهان و خواستارم.

تشکر

سپاس ایزد منان را که توفیق فراگیری علم را بر من عطا فرمود و مرا در کوران مشکلات و سختی‌ها یاری نمود، تا این رساله را با موفقیت به پایان برسانم.

سپاس از پدر و مادر عزیزم که غرق در مهربانی‌های بی‌منتشان هستم و همسر مهربان و دختران گلم که در این مدت صبوری کرده و بنده را حمایت کردند.

سپاس از همه اساتید و سروران عزیز، که در طول دوران تحصیلی و تهیه این پایان نامه از راهنمایی‌ها و مساعدت‌هایشان بهره برده‌ام، خصوصا از استادان ارجمند و مهربانم جناب آقای دکتر رضا مهکام که مسئولیت استاد راهنمای این رساله را به عهده گرفتند و جناب آقای دکتر بنیانی که مسئولیت استاد مشاور این رساله را عهده دار بودند، و از برادر گرامیم جناب آقای حمید محمدی صمیمانه تشکر می‌نمایم و توفیقات روز افزون در خدمات علمی و فرهنگی و آموزشی را برایشان از خداوند منان خواستارم.

همچنین از جناب آقای کوچپیده ریاست محترم آموزش و پرورش شهرستان نوشهر و مدیران محترم مدارس و همکاران دلسوزشان که کمال همکاری را با حقیر داشتند تشکر و قدردانی می‌نمایم.

چکیده

سبک تربیتی والدین نقش بسزایی در شکل‌گیری ویژگی‌های شخصیتی فرزندان دارد. لذا، پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه سبک‌های فرزندپروری با سخت‌رویی و جهت‌گیری مذهبی فرزندان انجام شده است. این پژوهش با توجه به اهداف تحقیق، توصیفی از نوع همبستگی است که بر روی دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه دوم شهر نوشهر استان مازندران به صورت تصادفی و با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای انجام شد.

اطلاعات مورد نیاز با استفاده از پرسش‌نامه سبک‌های فرزندپروری شیفر و پرسش‌نامه جهت‌گیری مذهبی آذربایجانی و پرسش‌نامه سخت‌رویی کوباسا جمع‌آوری شد. داده‌های به دست آمده با استفاده از روش‌های آمار توصیفی، ضریب همبستگی پیرسون، آزمون تحلیل واریانس یک راهه و آزمون تعقیبی شفه نشان داد که بین سبک‌های چهارگانه فرزندپروری به صورت کلی با سخت‌رویی و جهت‌گیری مذهبی فرزندان، رابطه معناداری وجود ندارد و در نتیجه فرضیه اصلی پژوهش تأیید نگردید. اما بر مبنای یافته‌های جانبی پژوهش بین سخت‌رویی با جهت‌گیری مذهبی همبستگی مثبت (۰/۲۲۰) وجود داشت، که در سطح ۰/۰۱ معنادار است. بنابراین با ۹۹ درصد اطمینان می‌توان گفت با افزایش سخت‌رویی فرد جهت‌گیری مذهبی او نیز افزایش پیدا می‌کند و یا بالعکس. همچنین بین مؤلفه‌های سخت‌رویی و جهت‌گیری مذهبی رابطه معنادار بود.

کلیدواژه‌ها: سبک‌های فرزندپروری، سخت‌رویی، جهت‌گیری مذهبی.

فهرست مطالب

فصل اول: کلیات و مفاهیم.....	۱
۱-۱. مقدمه.....	۲
۱-۲. بیان مسأله	۵
۱-۳. اهمیت و ضرورت پژوهش	۷
۱-۴. سؤالات پژوهش	۹
۱-۴-۱. سؤالات اصلی.....	۹
۱-۴-۲. سوال فرعی.....	۹
۱-۵. اهداف پژوهش	۹
۱-۵-۱. هدف کلی	۹
۱-۵-۲. اهداف فرعی	۹
۱-۶. فرضیه‌های پژوهش	۱۰
۱-۶-۱. فرضیه‌های اصلی	۱۰
۱-۶-۲. فرضیه‌های فرعی	۱۰
۱-۷. تعاریف مفهومی و عملیاتی متغیرهای پژوهش	
۱-۷-۱. تعریف مفهومی سبک فرزندپروری	۱۱
۱-۷-۲. تعریف عملیاتی سبک فرزندپروری	۱۱
۱-۷-۳. تعریف مفهومی سخت‌رویی	۱۱
۱-۷-۴. تعریف عملیاتی سخت‌رویی	۱۱
۱-۷-۵. تعریف مفهومی جهت‌گیری مذهبی	۱۱
۱-۷-۶. تعریف عملیاتی جهت‌گیری مذهبی	۱۲
فصل دوم: مبانی نظری و پیشینه پژوهش	۱۳
۲-۱. فرزندپروری	۱۴
۲-۱-۱. تعریف و مفهوم	۱۴
۲-۲. نظریه‌های فرزندپروری	۱۵
۲-۲-۱. شیفر	۱۵
۲-۲-۱-۱. والدین بامحبت و آزاد گذارنده	۱۶
۲-۲-۱-۲. والدین بامحبت و محدودکننده	۱۶
۲-۲-۱-۳. والدین متخاصم و محدودکننده	۱۶
۲-۲-۱-۴. والدین متخاصم و آزاد گذارنده	۱۷

- ۲-۲-۲. بامریند..... ۱۷.
- ۲-۳. سبک‌های فرزندپروری..... ۱۸.
- ۲-۳-۱. فرزندپروری مقتدرانه..... ۱۸.
- ۲-۳-۱-۱. ویژگی‌های خانواده مقتدر..... ۱۹.
- ۲-۳-۱-۲. آثار شیوه‌ی تربیت مقتدرانه..... ۲۰.
- ۲-۳-۲. فرزندپروری مستبدانه..... ۲۲.
- ۲-۳-۲-۱. ویژگی‌های خانواده مستبد..... ۲۲.
- ۲-۳-۲-۲. آثار و عواقب فرزندپروری مستبدانه..... ۲۴.
- ۲-۳-۲-۳. بازخورد رفتاری فرزندان با والدین در خانواده‌ی مستبد..... ۲۴.
- ۲-۳-۲-۳-۱. مقاومت و طغیان..... ۲۴.
- ۲-۳-۲-۳-۲. تنفر، خشم و بدبینی..... ۲۶.
- ۲-۳-۲-۳-۳. تلافی و مقابله به مثل..... ۲۸.
- ۲-۳-۲-۳-۴. مخفی‌کاری و دروغ‌گویی..... ۲۹.
- ۲-۳-۲-۳-۴. برجسب زدن و مقصر دانستن دیگران..... ۳۰.
- ۲-۳-۲-۳-۵. قلدری و زورگویی..... ۳۰.
- ۲-۳-۲-۳-۶. تنزل موقعیت فرزندان..... ۳۱.
- ۲-۳-۲-۳-۷. وابستگی به ارزش‌های دیگران..... ۳۱.
- ۲-۳-۲-۳-۸. جبهه‌گیری دسته‌جمعی..... ۳۳.
- ۲-۳-۲-۳-۹. رشد نایافتگی..... ۳۴.
- ۲-۳-۲-۳-۱۰. دورویی و چرب‌زبانی..... ۳۵.
- ۲-۳-۲-۳-۱۱. انزوا و خیال‌بافی..... ۳۶.
- ۲-۳-۲-۴. راهکارهای مقابله با آسیب‌های فرزندپروری مستبدانه..... ۳۶.
- ۲-۳-۲-۴-۱. رعایت تدریج و پرهیز از شتاب‌زدگی..... ۳۷.
- ۲-۳-۲-۴-۲. تبیین و روشن‌گری..... ۳۸.
- ۲-۳-۲-۴-۳. تغافل و بی‌اعتنایی..... ۳۹.
- ۲-۳-۲-۴-۴. تشویق رفتار صحیح..... ۳۹.
- ۲-۳-۳. فرزندپروری سهل‌گیرانه..... ۴۰.
- ۲-۳-۳-۱. ویژگی والدین با سبک فرزندپروری سهل‌گیرانه..... ۴۰.
- ۲-۳-۳-۲. تأثیرات روش فرزندپروری سهل‌گیر..... ۴۱.
- ۲-۳-۴. فرزندپروری بی‌اعتنا..... ۴۱.

۴۲.....	۲-۳-۴-۱. تأثیرات روش فرزندپروری بی‌اعتنا.....
۴۵.....	۲-۴. سخت‌رویی.....
۴۵.....	۲-۴-۱. تاریخچه سخت‌رویی.....
۴۶.....	۲-۴-۲. تعریف سخت‌رویی.....
۴۷.....	۲-۴-۳. مؤلفه‌های سخت‌رویی.....
۴۸.....	۲-۴-۳-۱. تعهد.....
۴۸.....	۲-۴-۳-۲. کنترل.....
۴۹.....	۲-۴-۳-۳. مبارزه‌جویی.....
۵۰.....	۲-۴-۴. ویژگی‌های سخت‌رویی روان‌شناختی.....
۵۰.....	۲-۴-۵. فواید سخت‌رویی در افراد.....
۵۲.....	۲-۵. جهت‌گیری مذهبی.....
۵۲.....	۲-۵-۱. مفهوم مذهب.....
۵۳.....	۲-۵-۲. تعریف دین.....
۵۴.....	۲-۵-۳. روان‌شناسی دین.....
۵۶.....	۲-۵-۴. مفهوم جهت‌گیری مذهبی.....
۵۶.....	۲-۵-۵. دیدگاه اسلامی در جهت‌گیری مذهبی.....
۵۶.....	۲-۵-۵-۱. علامه طباطبائی «ره».....
۵۷.....	۲-۵-۶. دیدگاه غربی در جهت‌گیری مذهبی.....
۵۷.....	۲-۵-۶-۱. دیدگاه فروید.....
۵۹.....	۲-۵-۶-۲. دیدگاه کارل گوستاو یونگ.....
۶۰.....	۲-۵-۶-۳. دیدگاه آلپورت.....
۶۲.....	۲-۵-۶-۴. دیدگاه اریک اریکسون.....
۶۲.....	۲-۵-۶-۵. دیدگاه اریک فروم.....
۶۳.....	۲-۵-۷. آثار جهت‌گیری مذهبی.....
۶۴.....	۲-۵-۸. پیشینه پژوهش.....
۶۴.....	۲-۵-۸-۱. تحقیقات صورت گرفته در داخل کشور.....
۶۷.....	۲-۵-۸-۲. پژوهش‌های انجام شده در خارج از کشور.....
۶۹.....	فصل سوم: روش پژوهش.....
۷۰.....	۳-۱. مقدمه.....
۷۰.....	۳-۲. جامعه آماری.....

۳-۳. حجم نمونه	۷۰
۳-۴. روش نمونه‌گیری	۷۱
۳-۵. ابزارهای پژوهش	۷۲
۳-۵-۱. پرسش‌نامه فرزندپروری (محیط خانواده) شیفر	۷۲
۳-۵-۱-۱. روش نمره‌گذاری	۷۲
۳-۵-۱-۲. پایایی پرسش‌نامه	۷۳
۳-۵-۱-۳. روایی پرسش‌نامه	۷۳
۳-۵-۲. پرسش‌نامه سخت‌رویی کوباسا	۷۳
۳-۵-۲-۱. دستورالعمل	۷۳
۳-۵-۲-۲. کلید آزمون سخت‌رویی کوباسا	۷۳
۳-۵-۲-۳. طریقه نمره‌گذاری آیتم‌ها	۷۳
۳-۵-۲-۴. روش محاسبه	۷۴
۳-۵-۲-۵. تفسیر	۷۴
۳-۵-۲-۶. پایایی	۷۴
۳-۵-۲-۷. اعتبار	۷۴
۳-۵-۳. پرسش‌نامه جهت‌گیری مذهبی آذربایجانی	۷۵
۳-۵-۳-۱. معرفی پرسش‌نامه	۷۵
۳-۵-۳-۲. روش تهیه پرسش‌نامه	۷۵
۳-۵-۳-۳. بررسی اعتبار پرسش‌نامه	۷۶
۳-۵-۳-۴. بررسی روایی پرسش‌نامه	۷۷
۳-۵-۳-۵. روش نمره‌گذاری	۷۷
۳-۶. روش جمع‌آوری داده‌ها	۷۸
۳-۷. روش تجزیه و تحلیل داده‌ها	۷۸
فصل چهارم: یافته‌های پژوهش	۷۹
۴-۱. مقدمه	۸۰
۴-۲. اطلاعات جمعیت شناختی و توصیف داده‌ها	۸۰
۴-۲-۱. سن	۸۰
۴-۲-۲. تحصیلات	۸۱
۴-۳. شاخص‌های توصیفی متغیرهای تحقیق	۸۲
۴-۳-۱. توصیف آزمودنی‌ها بر اساس سبک‌های فرزندپروری	۸۲

۴-۴. یافته‌های مربوط به رابطه سبک‌های فرزندپروری با سخت‌رویی	۸۳
۴-۵. یافته‌های مربوط به رابطه سبک‌های فرزندپروری با جهت‌گیری مذهبی	۸۴
۴-۶. یافته‌های مربوط به رابطه بین جهت‌گیری مذهبی با سخت‌رویی	۸۶
۴-۷. رابطه بین مؤلفه‌های سخت‌رویی با مؤلفه‌های جهت‌گیری مذهبی	۸۷
۴-۷-۱. رابطه بین سخت‌رویی با زیر مقیاس‌های آن	۸۹
۴-۷-۲. رابطه بین جهت‌گیری مذهبی با زیرمقیاس‌های آن	۸۹
فصل پنجم: تفسیر یافته‌های پژوهش	۹۱
۵-۱. مقدمه	۹۲
۵-۲. نتایج توصیفی	۹۲
۵-۳. نتایج استنباطی	۹۳
۵-۳-۱. بررسی فرضیه اول؛ سبک‌های فرزندپروری با سخت‌رویی فرزندان رابطه دارد.	۹۳
۵-۳-۲. بررسی فرضیه دوم؛ سبک‌های فرزندپروری با جهت‌گیری مذهبی فرزندان رابطه دارد.	۹۳
۵-۴. بررسی و تحلیل فرضیه‌های فرعی پژوهش	۹۴
۵-۴-۱. بررسی فرضیه فرعی اول؛ سبک فرزندپروری مقتدرانه با سخت‌رویی و جهت‌گیری مذهبی فرزندان رابطه دارد.	۹۴
۵-۴-۲. بررسی فرضیه فرعی دوم؛ سبک فرزندپروری مستبدانه با سخت‌رویی و جهت‌گیری مذهبی فرزندان رابطه دارد.	۹۶
۵-۴-۳. بررسی فرضیه فرعی سوم؛ سبک فرزندپروری سهل‌گیرانه با سخت‌رویی و جهت‌گیری مذهبی فرزندان رابطه دارد.	۹۶
۵-۴-۴. بررسی فرضیه فرعی چهارم؛ سبک فرزندپروری بی‌اعتنا با سخت‌رویی و جهت‌گیری مذهبی فرزندان رابطه دارد.	۹۷
۵-۴-۵. بررسی فرضیه فرعی پنجم؛ بین جهت‌گیری مذهبی با سخت‌رویی رابطه وجود دارد.	۹۷
۵-۵. یافته‌های جانبی پژوهش	۹۸
۵-۵-۱. رابطه بین جهت‌گیری با مؤلفه‌های سخت‌رویی و بین سخت‌رویی با مؤلفه‌های جهت‌گیری مذهبی و بین خود مؤلفه‌ها:	۹۸
۵-۶. محدودیت‌های پژوهش	۱۰۰
۵-۶. پیشنهادها پژوهش	۱۰۰
فهرست منابع	۱۰۱

منابع فارسی.....	۱۰۱
منابع عربی.....	۱۰۳
مقالات و پایان نامه‌ها.....	۱۰۳
منابع لاتین.....	۱۰۸

فهرست جداول

جدول ۱-۴. توزیع فراوانی بر اساس سن.....	۸۰
جدول ۲-۴. فراوانی آزمودنی‌ها بر اساس تحصیلات.....	۸۱
جدول ۳-۴. فراوانی آزمودنی‌ها بر اساس سبک‌های فرزندپروری.....	۸۳
جدول ۴-۴. تحلیل واریانس یک‌راهه برای مقایسه‌ی نمرات سخت‌رویی آزمودنی‌ها در ۴ سبک فرزندپروری.....	۸۳
جدول ۵-۴. تفاوت سبک‌های فرزندپروری در سخت‌رویی با آزمون.....	۸۴
جدول ۶-۴. تحلیل واریانس یک‌راهه برای مقایسه‌ی نمرات جهت‌گیری آزمودنی‌ها در ۴ سبک فرزندپروری.....	۸۵
جدول ۷-۴. تفاوت سبک‌های فرزندپروری در جهت‌گیری مذهبی با آزمون شفه.....	۸۵
جدول ۸-۴. ماتریس همبستگی سخت‌رویی و جهت‌گیری مذهبی آزمودنی‌ها.....	۸۶
جدول ۹-۴. رابطه بین جهت‌گیری با مؤلفه‌های سخت‌رویی و بین سخت‌رویی با مؤلفه‌های جهت‌گیری مذهبی و بین خود مؤلفه‌ها.....	۸۷
جدول ۱۰-۴. ماتریس همبستگی بین سخت‌رویی با مؤلفه‌های آن.....	۸۹
جدول ۱۱-۴. ماتریس همبستگی بین جهت‌گیری با مؤلفه‌های آن.....	۹۰

فهرست نمودارها

نمودار ۱-۴. سن.....	۸۱
نمودار ۲-۴. تحصیلات.....	۸۲

فصل اول

کلیات و مفاهیم

۱-۱. مقدمه

موقعیت‌های فشارزای زندگی همواره می‌تواند بر میزان توانایی افراد در کنار آمدن با شرایط گوناگون مؤثر باشد و تداوم شرایط دشوار، به نوبه خود، موجب بروز یا تشدید نابسامانی‌های جسمانی و روانی می‌شود (نصیری، ۱۳۸۷). در چنین فضایی انسان ناگزیر است تا برای مقابله با پیامدهای ناشی از فشارهای زندگی به جستجوی متغیرهای مؤثرتری باشد.

سخت‌رویی^۱ از جمله این متغیرها است. کوباسا (۱۹۷۹) از نخستین پژوهشگرانی است که بر مبنای نظریه سلیه^۲ (۱۹۵۷) سعی کرده است متغیرهای تعدیل کننده عوامل تنش‌زا را مشخص نماید. وی در مطالعه خود این فرضیه را بررسی کرد که ساختار شخصیتی افرادی که درجه بالایی از تنیدگی را بدون بیماری تجربه می‌کنند، متفاوت از افرادی است که در شرایط تنیدگی‌زا بیمار می‌شوند و این تمایز شخصیتی در ساختاری قابل نام گذاری است که وی آن را سخت‌رویی نامیده است. (کوباسا و همکاران ۱۹۸۲) سخت‌رویی را ویژگی شخصیتی پیچیده‌ای معرفی می‌کنند که از سه مؤلفه چالش، کنترل و تعهد تشکیل شده است. فردی که میزان ویژگی چالش در او زیاد است، رویدادهای زندگی را به منزله فرصتی برای پویایی و سازگاری مجدد و میدانی برای پژوهش و ارتقای خویشتن تلقی می‌کند و در برابر این رویدادها تسلیم منفعلانه را انتخاب نمی‌کند. فردی که مؤلفه کنترل در او زیاد است، احساس تاثیرگذاری بر جریان زندگی خود دارد و خود را در تغییر و دگرگونی شرایط توانا و مسئول می‌بیند. فردی که از تعهد بیشتری برخوردار است نه تنها خود را واجد ارزش می‌بیند بلکه در زندگی رویدادهایی را که اهمیت و معنای زیستن را برای وی برجسته می‌سازند نیز ارزشمند می‌داند (مدی و کوباسا، ۱۹۷۹؛ مدی، ۲۰۱۳).

1. Hardiness

2. Selye, H

جهت‌گیری مذهبی متغیر دیگری است که دکتر آذربایجانی آن را روی آورد کلی فرد می‌داند که از مذهب اتخاذ کرده است؛ یعنی در ارتباط با موجودی متعالی مجموعه‌ای از اعتقادات، اعمال و تشریفات خاص را در زندگی دارد (آذربایجانی، ۱۳۸۷).

اشخاص با جهت‌گیری درونی، انگیزه‌های اصلی خود را در خود دین می‌یابند و سعی می‌کنند آن را درونی ساخته و به‌طور کامل دنبال کنند. اشخاص با این جهت‌گیری به ایمان به‌منزله یک ارزش متعالی می‌نگرند و عامل به اعمال و مناسک و پایبند به اعتقادات دینی خود می‌باشند. اما افراد با جهت‌گیری بیرونی دارای باورهای دینی هستند که فقط اهدافی ابزاری دارند. به عبارت دیگر نمایشی از رفتار دینی از خود بروز می‌دهند (بیرامی و همکاران، ۱۳۹۱).

از جمله عواملی که به نظر می‌رسد با سخت‌رویی و جهت‌گیری مذهبی فرزندان در ارتباط باشد سبک‌های فرزندپروری والدین است (نقی‌پور، ۱۳۹۰).

موضوع ارتباط والدین و فرزندان سال‌ها نظر صاحب‌نظران و متخصصان تعلیم و تربیت را به خود جلب نموده است. خانواده نخستین پایگاهی است که پیوند بین کودک و محیط اطراف او را به وجود می‌آورد (هرگنهان و آلسون، ترجمه سیف، ۲۰۰۳).

هر خانواده شیوه‌ای خاص را به منزله‌ی شیوه‌های فرزندپروری در تربیت فرزندان خویش به کار می‌گیرد که متأثر از عوامل متفاوت مانند عوامل فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی است (هادری، پاور و جادیک، ۱۹۹۳). تحقیقات معاصر در مورد شیوه‌های فرزندپروری از مطالعات بامریند روی کودکان و خانواده‌های آنان نشأت گرفته است. بامریند با رویکردی تیپ شناختی بر ترکیب اعمال فرزندپروری متفاوت تاکید کرده است. تفاوت در ترکیب عناصر اصلی فرزندپروری (مانند گرم بودن، درگیر بودن، درخواست‌های بالغانه، نظارت و سرپرستی) تغییراتی در چگونگی پاسخ‌های کودک به تاثیر والدین ایجاد می‌کند (دارلینگ، ۱۹۹۹).

شیوه‌های فرزندپروری والدینی به شکل‌هایی متفاوت طبقه‌بندی شده است. بامریند (۱۹۹۱) سه سبک فرزندپروری را به شرح فرزندپروری استبدادی، مقتدر و آزادگذار تقسیم بندی نموده است. بامریند (۱۹۹۱) بیان می‌کند که والدین مستبد روابط سرد همراه با کنترل زیاد را بر فرزندان خود اعمال می‌کنند. والدین مقتدر، کنترل خود را همراه با رابطه گرم و پاسخ‌گویی به فرزندان خود دارند، در حالی که والدین سهل‌گیر، انتظارات اندکی از فرزندان خود دارند و هیچ‌گونه کنترل و پاسخ‌گویی هم نسبت

به آنان ندارند (خوئی‌نژاد و همکاران، ۱۳۸۶). والدین مقتدر واقعیت‌ها و بینش‌های شناختی را به کودکان منتقل می‌سازند و تمایل بیشتری برای پذیرش دلایل کودکان در رد یک رهنمود از خود نشان می‌دهند. این والدین سخنوران خوبی هستند و اغلب برای مطیع سازی از استدلال و منطق بهره می‌جویند و نیز به منظور توافق با کودک از ارتباط کلامی استفاده می‌کنند (گارزا^۱ و همکاران، ۲۰۰۷).

والدین سهل‌گیر فرزندان خود را کنترل نمی‌کنند، از آنان توقعی ندارند، در امور خانه نظم و ترتیبی ندارند و در تنبیه کردن یا پاداش دادن به فرزندان خود چندان جدی نیستند. نمایش قدرت والدین اولین عاملی است که شیوه استبدادی را از دو شیوه دیگر متمایز می‌سازد. این والدین بسیار پرتوقع‌اند و پذیرای نیازها و امیال کودکان نیستند (کميجانی و ماهر، ۱۳۸۶).

با توجه به این‌که دو ویژگی شخصیتی (سخت‌رویی و جهت‌گیری مذهبی) مهم و سرنوشت‌ساز می‌باشند، پس ضرورت دارد بدانیم که کدام شیوه فرزندپروری در ایجاد و افزایش این خصوصیت‌ها نقش دارند.

پژوهش حاضر در پی آن است رابطه بین سبک فرزندپروری با سخت‌رویی و جهت‌گیری مذهبی فرزندان را مورد بررسی قرار دهد.

۱-۲. بیان مسأله

متغیر دین وجه اصلی امتیاز بشر (آذربایجانی، ۱۳۸۵) و یک نظام عملی مبتنی بر اعتقادات است که در قلمرو ابعاد فردی و اجتماعی، از جانب پروردگار برای هدایت انسان‌ها در مسیر رشد و کمال الهی ارسال گردیده و شامل عقاید، باورها، نگرش‌ها و رفتارهایی است که باهم پیوند داشته و یک احساس جامعیت را برای فرد تدارک می‌بیند و میزان پابندی و تعهد افراد به این عقاید، باورها و نگرش‌ها، دینداری نامیده می‌شود (بیرامی، ۱۳۹۱).

در این مسأله روان‌شناسانی همچون کورسینی^۱ به اهمیت جهت‌گیری مذهبی اشاره نموده‌اند. جهت‌گیری مذهبی روی‌آوردی است کلی که شخص از مذهب اتخاذ کرده است؛ یعنی در ارتباط با موجودی متعالی مجموعه‌ای از اعتقادات، اعمال و تشریفات خاص را در زندگی دارد. (آذربایجانی، ۱۳۸۷).

سوزان کوباسا سه خصلت تعهد^۲، کنترل^۳ و چالش^۴ را که همگی از فلسفه وجودی نشأت گرفته‌اند، تلفیق کرد و خصیصه سخت‌رویی را به‌عنوان سپری در مقابل انواع بیماری‌ها مطرح ساخت. افراد دارای ویژگی سخت‌رویی در شرایط استرس‌زا سالم باقی می‌مانند، زیرا آنان با استرس به نحو بهتری روبرو می‌شوند و کمتر احتمال دارد بر اثر حوادث، مضطرب و برافروخته شوند. همچنین کوباسا به این نتیجه رسید که سخت‌رویی عمدتاً یک ویژگی اکتسابی است و سه مؤلفه این ویژگی بر اثر تعاملات خانوادگی شکل می‌گیرند. وی به این نتیجه رسید که حس تعهد در خانواده‌هایی رشد می‌کند که در آن‌ها، کودکان در جریان تعامل با والدین مورد حمایت واقع شوند. هنگامی که والدین تلاش‌های کودکان را تشویق می‌کنند و آن‌ها را مورد تأیید قرار می‌دهند، فرزندان نیز به‌نوبه خود دنیای پیرامون و خویشتن را با ارزش می‌بینند.

برعکس وقتی والدین در مقابل ابراز نیازهای فرزندان خود متخاصم، سهل‌انگار، یا انتقادگر باشند، فرزندان نیز خود را تهی از ارزش و دنیای پیرامون را خالی از محتوا می‌بینند. البته در مواردی ممکن است والدین با تحمیل انتظارات از پیش تعیین‌شده، امکان ابراز وجود را برای فرزندان خود

1.Kvrsyny
2. Commitment
3.Control
4.Challeng

محدود سازند در چنین فضایی، فرزندان به‌جای بیان رفتارهای طبیعی و خودجوش، به اعمالی روی می‌آورند که هدف آن‌ها عمدتاً کسب تأیید از سوی والدین است. چنین وضعیتی زمینه را برای افزایش احساس بیگانگی، که نقطه مقابل احساس تعهد است، فراهم می‌کند.

احساس تسلط یا کنترل بر محیط که دومین مؤلفه سخت‌رویی است در تجارب خانوادگی ریشه دارد. به‌طورکلی اگر فرد درگذر از دوران طفولیت و خردسالی احساس کند که در حل مسائل قابلیت و شایستگی کافی دارد، متعاقباً بر محیط خود احساس تسلط خواهد داشت. برعکس اگر کودکان نتوانند اراده خود را به نحو مؤثری اعمال کنند و بر فعالیت‌های مختلف احساس تسلط پیدا کنند، به احساس ناتوانی دچار می‌شوند.

شکل‌گیری سومین مؤلفه سخت‌رویی، یعنی چالش (مبارزه‌جویی) نیز با تجارب دوران کودکی ارتباط دارد. در خانواده‌هایی که کودکان با تجربه‌های متنوع و تغییر در شرایط زندگی مواجه‌اند، زمینه برای شکل‌گیری این ویژگی فراهم می‌شود. به نظر می‌رسد که تنوع و تغییر در فضای خانواده، زمانی زمینه‌ساز احساس چالش‌طلبی است که والدین نیز شخصاً این تغییرات زندگی و یا تنوع آن را تجربه‌هایی با ارزش تلقی کنند و فرزندان خود را در این راستا تشویق کنند (باسو^۱، نقل از آزاد یکتا، ۱۳۹۰). باسو (۲۰۰۴) نشان داد که روش متعادل‌تر در فرزندپروری به بروز ویژگی‌های مثبت از جمله سخت‌رویی و تاب‌آوری در فرزندان منجر می‌شود (همان).

سبک فرزندپروری والدین در دوران مختلف کودکی به‌منظور تعلیم و تربیت فرزندان، بر چگونگی تکامل شخصیت آنان، تأثیرگذار هست. ارتباط مناسب والد با کودک علاوه بر فراهم نمودن آسایش و تقویت احساساتی از قبیل: اعتماد، اطمینان و استقلال، زمینه‌ساز رشد و بلوغ جسمی، روانی و به‌خصوص اجتماعی در سنین نوجوانی و بعداز آن می‌گردد.

بررسی‌ها نشان داده‌اند که کیفیت فرزندپروری، تأثیر زیادی بر تکامل طبیعی کودک دارد (رجب تبار و همکاران، سال ۱۳۹۵). در حقیقت، دیرزمانی است که معلوم شده است برخی از گرایش‌های تربیتی والدین با پیدایش رفتارهای غیرانطباقی کودکان رابطه دارد (وبستر-استراتون^۲ و هربرت^۳، نقل از

1. Basu

2 . Webster-Stratton

3 . Herbert

آزادیکتا، ۱۳۹۰). البته انسان‌ها در گذرگاه زندگی با موقعیت‌های گوناگون استرس‌زا مواجه می‌شوند ولی آنچه مشهود است واکنش‌های متفاوت افراد در کنار آمدن با این موقعیت‌ها است (نقی پور، ۱۳۹۰). ویکتور فرانکل^۱ با توجه به تجربه شخصی خویش و بررسی افراد که تحت شرایط سخت توانسته بودند جان سالم به‌در ببرند، دریافت که هدفمندی و یافتن معنا، حتی در سختی‌ها و مشکلات، می‌تواند باعث دوام و ادامه زندگی باشد (آزادیکتا، ۱۳۹۰).

لذا از آنجایی که شخصیت انسان متأثر از محیط خانواده و تفاوت‌های موجود در شخصیت متأثر از شیوه‌های فرزندپروری والدین است و از طرفی سخت‌رویی و جهت‌گیری مذهبی موجب مقاومت انسان در برابر فشارهای روانی و در نتیجه سلامتی جسم و روان می‌شود و همچنین به دلیل این‌که در کشور ایران تحقیقات بسیاری در زمینه‌ی موضوع مورد بررسی انجام نگرفته است از این‌رو پژوهشگر در این پژوهش به دنبال این است که با بررسی چهار سبک فرزندپروری و رابطه آن با سخت‌رویی و جهت‌گیری مذهبی به این نتیجه برسد که آیا رابطه‌ی معناداری بین این متغیرها وجود دارد یا خیر.

۳-۱. اهمیت و ضرورت پژوهش

در تبیین اهمیت پژوهش حاضر، می‌توان به ضرورت‌های نظری و کاربردی اشاره کرد. از نظر بنیادی، یافته‌های پژوهش حاضر تا حد زیادی خلأ پژوهشی را در داخل کشور پر خواهد کرد. موضوع سبک فرزندپروری با سخت‌رویی و جهت‌گیری مذهبی سال‌ها نظر صاحب‌نظران و متخصصان تعلیم و تربیت را به خود جلب نموده است. اما در ایران پژوهشی که رابطه سبک‌های فرزندپروری را با دو متغیر سخت‌رویی و جهت‌گیری مذهبی مورد بررسی قرار داده باشد، یافت نگردید.

با قدری تأمل در پژوهش‌های انجام‌شده پژوهشگر دست‌یافت که ضعف سخت‌رویی پیامدهایی همچون: عدم سازگاری با محیط، عدم کنترل بر زندگی، عدم مبارزه‌جویی (فرزی و همکاران، ۱۳۹۲) و پرخاشگری (ثناگوی محرر و همکاران، ۱۳۹۵) و عدم سازگاری اجتماعی نوجوانان (بلندزاده، ۱۳۹۶) دارد و از طرفی آموزش سخت‌رویی موجب کاهش اضطراب امتحان و همچنین موجب افزایش پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان شده است (گنجی و همکاران ۱۳۹۴). و از سوی دیگر در یافته‌های پژوهشی عدم جهت‌گیری مذهبی درون‌سو نیز عواقبی مانند: گرایش به خودکشی، افزایش اضطراب، افسردگی،

کاهش سلامت روان، افزایش بیماری‌های جسمی مانند بیماری‌های قلب و عروق و دستگاه گوارش دارد (بیانی، ۱۳۸۷). همچنین یافته‌های پژوهش نشان داد که بین جهت‌گیری مذهبی درون‌سو و هویت موفق و هویت زودرس و سبک دفاعی رشد یافته رابطه مثبت معنادار وجود دارد و علیرغم توجه روانشناسان، مذهب می‌تواند شرایط معتبر و پایداری برای سلامت روانی دانش‌آموزان فراهم نماید. لذا چنانچه شرایطی فراهم گردد که دانش‌آموز بتواند مذهب را در چارچوب و ساختار عاطفی خود درونی کند و از سطح باور به سطح ایمان مذهبی انتقال یابد، چنین مذهبی می‌تواند سلامت روانی وی را تضمین کند. نتایج نشان می‌دهد که، باید ضرورت توجه نظام آموزشی به این مقوله و برگزاری برنامه‌های آموزشی مذهبی متنوع وجود داشته باشد تا از این طریق تأثیر مثبت مذهب بر زندگی افراد افزایش یافته و شرایط رشد و تعالی و خودشکوفایی دانش‌آموزان را نیز افزایش دهد (احسانیان و همکاران، ۱۳۹۶).

با توجه به این که پژوهش‌ها نشان می‌دهد که حدود نیمی از دانش‌آموزان افسردگی^۱ و اضطراب^۲ خفیف تا شدید دارند (هاشمی بنی و همکاران، ۱۳۹۳) و از طرفی دیگر همبستگی و رابطه معنادار بین سخت‌رویی و جهت‌گیری مذهبی با افسردگی و اضطراب در دانش‌آموزان بیان شد (بیانی، ۱۳۸۷). مشاهده این پیامدها ایجاب می‌کند پژوهشگران به دنبال شناسایی عوامل مؤثر بر این دو مؤلفه باشند تا بتوانند آن‌ها را در جامعه ارتقا داده و از نتایج ناگوار آن پیشگیری نمایند؛ از سوی دیگر تحقیقات نشان داده‌اند یکی از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر تربیت فرزندان خانواده و سبک‌های فرزندپروری والدین هست، که احتمال دارد همین عامل بر سخت‌رویی و جهت‌گیری مذهبی نوجوانان نیز اثرگذار باشد.

لذا پژوهشگر در این پژوهش به دنبال آن است تا در جهت شناسایی عوامل مؤثر بر سخت‌رویی و جهت‌گیری مذهبی، رابطه این عامل مهم در خانواده-یعنی سبک‌های فرزندپروری- را با دو مؤلفه مذکور تبیین نماید. و از لحاظ کاربردی نتیجه آن را در مؤسسات فرهنگی و تربیتی، مراکز مشاوره و سیستم آموزش و پرورش انتقال داده تا در برنامه‌ریزی‌های کلان خود بکار ببرند.

۱-۴. سؤالات پژوهش

۱-۴-۱. سؤالات اصلی

۱. آیا بین سبک‌های چهارگانه فرزندپروری با سخت‌رویی فرزندان رابطه معنادار وجود دارد؟
۲. آیا بین سبک‌های چهارگانه فرزندپروری با جهت‌گیری مذهبی رابطه معنادار وجود دارد؟

۱-۴-۲. سوال فرعی

- آیا بین سبک فرزندپروری مقتدرانه با سخت‌رویی و جهت‌گیری مذهبی فرزندان رابطه وجود دارد؟
- آیا بین سبک فرزندپروری مستبدانه با سخت‌رویی و جهت‌گیری مذهبی فرزندان رابطه وجود دارد؟
- آیا بین سبک فرزندپروری سهل‌گیرانه با سخت‌رویی و جهت‌گیری مذهبی فرزندان رابطه وجود دارد؟
- آیا بین سبک فرزندپروری بی‌اعتنا با سخت‌رویی و جهت‌گیری مذهبی فرزندان رابطه وجود دارد؟
- آیا بین جهت‌گیری مذهبی و سخت‌رویی رابطه معنادار وجود دارد؟

۱-۵. اهداف پژوهش

۱-۵-۱. هدف کلی

تعیین رابطه بین سبک‌های چهارگانه فرزندپروری با سخت‌رویی و جهت‌گیری مذهبی فرزندان.

۱-۵-۲. اهداف فرعی

- تعیین رابطه بین سبک فرزندپروری مقتدرانه با سخت‌رویی و جهت‌گیری مذهبی فرزندان.
- تعیین رابطه بین سبک فرزندپروری مستبدانه با سخت‌رویی و جهت‌گیری مذهبی فرزندان.
- تعیین رابطه بین سبک فرزندپروری سهل‌گیرانه با سخت‌رویی و جهت‌گیری مذهبی فرزندان.

- تعیین رابطه بین سبک فرزندپروری طرد کننده با سخت‌رویی و جهت‌گیری مذهبی فرزندان.

۱-۶. فرضیه‌های پژوهش

۱-۶-۱. فرضیه‌های اصلی

۱. بین سبک‌های چهارگانه فرزندپروری با سخت‌رویی فرزندان رابطه معنادار وجود دارد.
۲. بین سبک‌های چهارگانه فرزندپروری با جهت‌گیری مذهبی فرزندان رابطه معنادار وجود دارد.

۱-۶-۲. فرضیه‌های فرعی

- بین سبک فرزندپروری مقتدرانه با سخت‌رویی و جهت‌گیری مذهبی فرزندان رابطه معنادار وجود دارد.
- بین سبک فرزندپروری مستبدانه با سخت‌رویی و جهت‌گیری مذهبی فرزندان رابطه معنادار وجود دارد.
- بین سبک فرزندپروری سهل‌گیرانه با سخت‌رویی و جهت‌گیری مذهبی فرزندان رابطه معنادار وجود دارد.
- بین سبک فرزندپروری بی‌اعتنا با سخت‌رویی و جهت‌گیری مذهبی فرزندان رابطه معنادار وجود دارد.
- بین جهت‌گیری مذهبی و سخت‌رویی رابطه معنادار وجود دارد.

۱-۷. تعاریف مفهومی و عملیاتی متغیرهای پژوهش

۱-۷-۱. تعریف مفهومی سبک فرزندپروری^۱

فرزندپروری به روش ها و رفتارهای ویژه گفته می شود که جداگانه یا در تعامل با یکدیگر بر رشد کودک تاثیر می گذارد. در واقع پایه و اساس شیوه فرزندپروری مبتنی بر تلاش های والدین برای کنترل و اجتماعی کردن کودکان است (بامریند، ۱۹۹۱)

۱-۷-۲. تعریف عملیاتی سبک فرزندپروری

در این پژوهش سبک فرزندپروری به میزان نمره ای گفته می شود که آزمودنی ها در پرسش نامه سبک فرزندپروری شیفر کسب می نمایند.

۱-۷-۳. تعریف مفهومی سخت رویی

کوباسا سخت رویی را ترکیبی از باورها در مورد خویشتن و جهان می داند که فرد را در برابر فشارهای بیرونی و درونی مصون می سازد. درواقع این ویژگی توانایی پردازش مناسب محرک های درونی و بیرونی است.

سخت رویی از سه مولفه چالش، کنترل و تعهد تشکیل شده است (کوباسا ۱۹۷۹).

۱-۷-۴. تعریف عملیاتی سخت رویی

در این پژوهش سخت رویی به میزان نمره ای گفته می شود که آزمودنی ها در پرسش نامه سخت رویی کوباسا کسب می نمایند.

۱-۷-۵. تعریف مفهومی جهت گیری مذهبی

جهت گیری مذهبی روی آوردی است کلی که شخص از مذهب اتخاذ کرده است؛ یعنی در ارتباط با موجودی متعالی مجموعه ای از اعتقادات، اعمال و تشریفات خاص را در زندگی دارد. (آذربایجانی، ۱۳۸۷).

یونگ^۲ (۱۳۷۷) در تعریف جهت گیری مذهبی می گوید: باورها و اعتقادات مذهبی را به موضوع هایی عطف می کند که اثبات آن ها به معنای مادی ممکن نیست و اگر از جنبه مادی مطرح شوند

1. parenting style

2. Jung, C

یک‌باره معنای خود را از دست می‌دهد و از دیدگاه او مذهب و الوهیت هرچند برای آدمی همراه با تصاویر است اما این تصاویر دارای صفت نورانیت و روحانیت است.

علامه طباطبائی در جلد سوم تفسیر المیزان گرایش دینی را عبارت از تسلیم شدن در برابر بیانی که از مقام ربوبی در مورد اعمال و عقاید و یا در مورد معارف و احکام صادر می‌شود می‌داند.

۶-۷-۱. تعریف عملیاتی جهت‌گیری مذهبی

در این پژوهش جهت‌گیری مذهبی به میزان نمره‌ای گفته می‌شود که آزمودنی‌ها در پرسش‌نامه جهت‌گیری مذهبی دکتر آذربایجانی کسب می‌نمایند.

فصل دوم

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

۲-۱. فرزندپروری

۲-۱-۱. تعریف و مفهوم

اصطلاح فرزندپروری^۱ از ریشه pario به معنی "زندگی‌بخش" گرفته شده است. فرزندپروری فعالیت پیچیده‌ای است که شامل روش‌ها و رفتارهای ویژه‌ای است که به‌طور مجزا یا در تعامل با یکدیگر در رشد کودک تأثیر می‌گذارد. درواقع پایه و اساس شیوه فرزندپروری مبین تلاش‌های والدین برای کنترل و اجتماعی کردن کودکانشان است (بامریند، نقل از علم الهدی و همکاران، ۱۳۹۵). فرزندپروری ترکیبی از رفتارهای پدر و مادر است که در طول زندگی فرزند رخ می‌دهد. آنچه از این تعریف برمی‌آید بیان‌گر این واقعیت است که پدر و مادر باید دست در دست هم و با اتفاق نظر و به‌صورت مشترک، جو فرزندپروری بادوامی را برای فرزند خود ایجاد کنند. همان‌قدر که مادر در سبک فرزندپروری تأثیرگذار است، پدر نیز مؤثر است و مهم‌تر از آن هم‌اندیشی و باور مشترک ایشان در رفتار با فرزندان است.

پژوهش‌ها نشان می‌دهند، والدینی که از روش‌های یکسان تربیتی استفاده می‌کنند، در مقایسه با والدینی که سبک تربیتی متفاوتی دارند، برخوردهای اصولی‌تر و منصفانه‌تری در قبال همسر خود دارند و در نتیجه‌ی آن فرزند که شاهد رفتار صلح‌آمیز پدر و مادر است، در فضای آرام‌تری رشد می‌کند (وینسلر^۲، نقل از مرتضوی، ۱۳۹۶) و این امر در بهبود و سلامت روان فرزندان به‌ویژه در سنین نوجوانی بسیار حائز اهمیت است که چه ادراکی از سبک فرزندپروری والدین خود داشته‌اند و فضای خانه و رابطه‌ی پدر و مادر را چگونه ادراک می‌کرده‌اند (ولفرا^۳، ۲۰۰۳).

در متون اسلامی نیز فرزندپروری فعالیتی پیچیده شامل رفتارها، آموزش‌ها، تعامل‌ها و روش‌هایی است که جدا و در تعامل با یکدیگر بر رشد معنوی، عاطفی در ابعاد فردی و اجتماعی تأثیر

1 . parenting

2 . Winsler, A

3 . Wolfradt, U

می‌گذارد. از دیدگاه اسلام مسئولیت تربیت فرزند در دوران کودکی بر عهده پدر و مادر است تا آنجا که یکی از حقوق فرزندان به‌شمار آمده است. امام صادق علیه السلام سه حق را بر پدر لازم می‌دانند که یکی جدیت در تربیت اوست. ایشان می‌فرمایند: «فرزند بر پدر سه حق دارد: انتخاب مادر مناسب برای او، نام نیک نهادن بر او و جدیت در تربیت فرزند» (مجلسی، ۱۴۰۳).

اسلام نگرش‌های والدین را در مسیر صحیح قرار می‌دهد، به آنان می‌باوراند فرزندان دارای حقوقی هستند و انسان دارای مقام خلیفه‌اللهی، و مستعد اتصاف به همه کمالات است که رسیدن به آنها در گرو تربیت صحیح است. تربیت صحیح در سایه نگرش مثبت به فرزندان صورت می‌گیرد. والدین باید نگرشی مثبت نسبت به فرزندان داشته باشند و تربیت آنها را در راستای مظهریت صفات الهی قرار دهند. در نگرش اسلامی فرزندان به عنوان نعمت الهی نزد والدین امانت هستند. (کلینی، ۱۳۶۷) و جزئی از وجود والدین معرفی شده اند (پرچم و همکاران، ۱۳۹۱).

با توجه به اهمیت مسئله‌ی فرزندپروری، روان‌شناسان و پژوهشگران فراوانی در سراسر دنیا، همواره به مطالعه‌ی رفتار والدین با فرزندان مشغول‌اند. سبک‌های فرزندپروری یا شیوه‌های تربیتی والدین بر بروز ناهنجاری‌های رفتاری فرزندان اثرات قابل‌توجهی دارد. نقش کیفیت رفتار والدین بر عملکرد تحصیلی، روابط با هم‌سالان و سازگاری در دوره‌ی نوجوانی مشخص شده است (مکوبی^۱، ۱۹۸۴).

۲-۲. نظریه‌های فرزندپروری

در زمینه‌ی سبک‌های فرزندپروری نظریات متعددی ارائه شده است. ما در اینجا به دو نظریه شیفر^۲ و بامریند^۳ اشاره خواهیم کرد.

۲-۲-۱. شیفر

شیفر (۱۹۶۵)، روانشناس آمریکایی از جمله کسانی است که در رابطه با شیوه‌های فرزندپروری پژوهش‌های بیشماری را انجام داده است و بر اساس مشاهداتی که از تعامل بچه‌های ۱ تا ۳ ماهه با

1 . Maccoby, E

2. Shaffer

3. Bamriend, D

مادرشان انجام داد الگوی فرزندپروری را بر اساس دو بُعد رفتار والدین یعنی آزادی- کنترل^۱ (سهل‌گیری در مقابل سخت‌گیری) و سردی- گرمی^۲ (پذیرش در مقابل طرد) معرفی نمود. بر اساس این طرح عناوین نشان می‌دهد که والدین از حیث هر دو بُعد در چه وضعیتی ممکن خوانده می‌شوند. اکنون به شرح مؤلفه‌های مختلف رفتار والدین نسبت به فرزندان پرداخته می‌شود.

۲-۲-۱-۱. والدین بامحبت و آزاد گذارنده

این والدین کسانی هستند که معمولاً در ذهن مردم به‌عنوان پدر و مادر نمونه شناخته می‌شوند و فرزند این والدین غالباً فعال، اجتماعی و مستقل است. نسبت به دیگران محبت داشته، خصومتی به فرد و اطرافیانش نمی‌دهد، گاه احتمالاً کمی پرخاشگر و جاه‌طلب می‌شوند (به‌خصوص در منزل) و در واقع این مؤلفه‌ها در نتیجه‌ی احساس ایمنی و عدم وجود پاسخ‌های نامطلوب از سوی والدین و نشانه‌های عصبانیت و ناکامی دائمی یا درونی نیست.

۲-۲-۱-۲. والدین بامحبت و محدودکننده

گاه والدین در ضمن نشان دادن محبت، محدودکننده نیز هستند. فرزندان که زیر نفوذ این والدین رشد می‌کنند، معمولاً حالت اتکای بیشتر، صمیمیت زیادتری در مقایسه با فرزندان والدین بامحبت و آزادگذارنده نشان می‌دهند. در روابط خود با همسالان قدرت‌طلبی ندارند، ضمناً زمان محدودیت نیز اهمیت دارد. محدودیت اولیه ایمنی زمانی که طفل کمتر از سه سال دارد تأثیر زیادتری در رفتار او در دوران کودکی و نوجوانی نسبت به محرومیت بعدی (پس از ۳ سال) خواهد داشت. محدودیت در سنین بالاتر خصومت بیشتری در طفل به وجود می‌آورد. در یک پژوهش ملاحظه شده، محدودیت‌های مادر روی کودکان پسر میان سنین ۶ تا ۱۰ سال ایجاد مؤلفه‌های اتکایی و رفتار پرخاشگرانه شدید نسبت به مادر نمود.

۲-۲-۱-۳. والدین متخاصم و محدودکننده

این نوع والدین احساس خصمانه شدید در فرزندان خودشان به وجود می‌آورند، ولی به‌طور خودآگاه، خصومت را درک می‌کنند. والدین متخاصم و محدودکننده مؤلفه‌های عصبی در فرزندانشان

1. Free- Control

2. Hot - Cold